

DOPİNG

Doping İngilizce'de "dope" Flamanca'da da "dop" kökünden geliyor; İngilizce'de ayrıca uyuşturucu ilaç, özellikle uyarıcı ilaç uygulaması anlamı taşıyor. Flamanca'daki dop sözcüğü de Afrika Zulu kabilelerinin savaşta cesaret artırmak için kullandığı üzüm kabuğundan yapılmış bir içecekten geliyor. Sözcük olarak 'doping' ilk kez 20. yüzyılın başlarında atların performansını artırmaya yarayan çeşitli maddeleri adlandırmak için kullanılmış.

İlk resmi doping tanımı 1963'te "Sporcu ya da oyuncuların yarışma sırasında veya ona hazırlanırken spor ahlakına yakışmayacak şekilde performanslarını yapay olarak artıracak ve sporcunun fiziksel ve psikolojik sağlığına zarar verecek, madde ya da başka olası yöntemleri kullanması" şeklindedir. Daha sonra birçok tanım yapılmıştır. Son olarak 20 Şubat 2003 tarihinde Dünya Anti-Doping Ajansı'nın (WADA -World Anti Doping

Agency) yaptığı tanımında da dopingin spor ruhuna aykırı olduğu belirtilmiştir ve doping suçu "yasaklanmış bir madde ya da yöntemin kullanılmasından, yasaklanmış bir maddenin saptanmasından, teste girmeye kaçınmaktan, doping yapmaya teşebbüse yardımcı olmaya kadar geniş bir yelpazede, çeşitli ihlallerden bir ya da daha çoğunun gerçekleşmesi" olarak nitelendirilmiştir. Bilinen bazı doping maddeleri tabloda sıralanmıştır.

Aslında birçok tarihsel metinde haşhaş ve ondan elde edilen afyon neolitik çağdan itibaren (MÖ 4000-2400), Mezopotamya, Mısır, Roma ve Yunan uygarlıklarında kullanılıyor.

Antik Yunan'da atletlerin kendilerine güçlendirici bazı özel diyetler uyguladığı ve uyarıcı iksirler içtiği biliniyor. O dönemlerden başlayarak koka yaprakları, ginseng kökü, kendir, Paraguay çayı (mate), kava adlı bir karabiber ekstresi de dahil birçok madde dünyanın değişik bölgelerinde de kullanılmıştır.

Bugün anladığımız anlamda doping uygulaması, 19. yüzyıl sonlarına rastlar. İlk kullanılan ilaçlar eroin ve morfindir. Eroin daha çok at yarışlarında kullanılırken morfin boks ve dayanıklılık sporlarında yaygın olarak kullanılmıştır. Yine o dönemde striknin, kafein, kokain ve alkolün bisiklet ve öteki dayanıklılık sporlarında kullanıldığı biliniyor. Amsterdam'da kanal yüzücülerinin doping yaptığı iddiaları ortaya atıldığında, yıl 1865'ti. 1896'da Bordo-Paris yarışından bir-

kaç ay sonra ölen Gallerli bisikletçi Arthur Undon'un, kokain kullandığı saptanmıştır. Belçikalılar eter emdirilmiş şeker, Fransızlar kafein tabletleri, İngilizler oksijen solumakla birlikte kokain, likör, striknini yağın olarak kullanıyordu. 1904'te St. Louis Olimpiyatları'nda maraton yarışını kazanan Thomas Hicks'in striknin enjeksiyonları, alkol ve kokain kullandığı belirlenmiştir. Amfetaminler 1940'lı, anabolik steroidler ve anabolik maddeler 1950'li, efedrinler, diüretikler, beta - blokerler 1970'li yıllarda kullanılmaya başlandı. Danimarkalı Knut Enemark Jensen 1960 Roma Olimpiyatları'nda zamana karşı 100 km bisiklet yarışında; İngiliz Tom Simpson, 1967'de, Fransa Bisiklet Turu'nda amfetamin kullanımına bağlı olarak yaşamlarını yitirmişlerdir. Yine Fransız futbolcu Jean-Louis Quadri de, 1968'de futbol oynarken ölmüştür.

Testosteronun ayrıştırılmasından yaklaşık dört yıl sonra 1939'da İngiltere'nin Wolverhampton futbol takımı bu maddeyi sporcuların performansını geliştirmek için denemiştir. 1950'li yıllara kadar bilinen önemli başka bir kullanımı olmayan anabolik steroidler, bu yıllarda atletler ve halterciler tarafından benimsenerek çabucak yaygınlaşmıştır. 1959'da İspanyol tenisçi Andres Gimeno steroid kullandığını itiraf etmiştir. Eski Doğu Almanya'nın sporda 1970'li yıllardaki başarısının arkasında ana-

bolik steroidlerin yattığı biliniyor. Anabolik steroidlerin doping amaçlı kullanımının en çok bilinen ve geniş yankı uyandıran örneklerinden biri de 100 m'de dünya ve olimpiyat rekoru kıran Kanadalı koşucu Ben Johnson'dır. 1988 Seul olimpiyatları'nda Ben Johnson stanozolol kullandığı saptanarak yarışlardan diskalifiye edilmiş ve iki yıl süreyle yarışlardan men cezası almıştır.

Kan dopinginin ve insan büyüme hormonunun spora damgasını vurmaya başladığı yıllar da 1980'lerdir. Bu yıllar aynı zamanda tıbbi olmayan amaçlarla yasa dışı steroid üreten kara borsanın da ortaya çıktığı dönem olarak bilinir. Kan dopingi yani sporcuya yarışma öncesi kan (özellikle kendi kanı) verme de 1970'li yıllardan beri

**DOPİNG, SPORUN RUHUNA AYKIRIDIR.
YASAKLANMIŞ BİR MADDE YA DAYÖNTEMİNKULLANILMASINDAN,
YASAKLANMIŞ BİR MADDENİN SAPTANMASINA, TESTE GİRMEYE
KAÇINMAKTAN, DOPİNG YAPMAYA TEŞEBBÜSE YARDIMCI OLMAYA
KADAR GENİŞ BİR YELPAZEDE ÇEŞİTLİ İHLALLERDİN
BİR YA DA DAHA ÇOĞUNUN GERÇEKLEŞMESİ DOPİNG SUÇU
OLARAK NİTELENDİRİLİR.**

yapılagelmiş bir uygulamadır. Kan dopingi ilk kez 1986'da IOC (Uluslararası Olimpiyat Komitesi) tarafından yasak yöntem olarak listeye eklenmiştir. Eritropoetin (EPO) vücudun kendi ürettiği ve kan üretimi için gerekli olan bir maddedir. Benzer şekilde saptanması çok güç olan EPO 1990'da listeye eklenmekle birlikte ilk sistemli ve etki-

Olimpiyatlar ve Doping

O yunlarda yarışan ya da mücadele etme hakkı kazanan, ancak doping yaptığı belirlenen oyunlar tarihindeki sporcular şöyle sıralanıyor: Mexico City (1968) olimpiyatlarında 1; 1972 Münih olimpiyatlarında 7; 1976 Montreal Olimpiyatlarında 11; 1980 Moskova olimpiyatlarında 0; 1984 Los Angeles olimpiyatlarında 12; 1988 Seul olimpiyatlarında 10; 1992 Barcelona olimpiyatlarında 5; 1996 Atlanta olimpiyatlarında 2; 2000 Sidney olimpiyatlarında 11; 2004 Atina da 16 sporcu ve 2008 Pekin olimpiyatlarında da şu ana dek 2 sporcuda doping saptandı... Bunlar yakalanıp tespit edilenler, peki ya yakalanamayanlar.. Henüz saptanamayan yeni yöntemleri kullananlar? Sydney olimpiyatlarında 4x100m bayrak yarışında altın madalya alarak dünya rekoru kıran Amerikan takımından Antonio Pettigrew in dopingli olduğunun saptanmasından sonra inceleme ve itirazlar 2008 yılına dek sürmüş ve eritropoetin(EPO) ve büyüme hormonu(HGH)kullandığı saptanan Pettigrew'in dolayısıyla tüm takımın madalyalarına Pekin olimpiyatlarının hemen öncesinde el konulmuştur.. Yani doping işinde asıl olan yapmak değil belki de yakalanmamak... 8 yıl sonra geri alınan

bir madalya elde ettiği konumun geçen zamanda atlete sağladığı getirileri de geri alabilir mi?

Doping tespitine uğraşan merkezler hemen her türlü gelişmiş bilim ve teknoloji olanaklarının kullanıldığı modern laboratuvarlar da yeni tespit ve analiz yöntemleri geliştirerek, kendilerinden hep bir adım önde giden dopingçi 'sporcuları' yakalamaya uğraşmaktadır. Görünen o ki bu merkezlerde çalışan bilim adamlarının sporcuları yakından tanımaya onlar gibi düşünmeye ya da onlardan danışmanlar almaya gereksinimleri var bu yarış kazanabilmek için... Bu biraz bilgisayar virusu işine benziyor: önce virusu yaratıyorsunuz sonra da onu yok edecek programı satıyorsunuz....

li kontrol 2000 Sidney Olimpiyatları'nda yapılmıştır. Başta büyüme hormonu olmak üzere bazı hormon analoglarının son yıllarda artan bir şekilde kullanıldığı biliniyor. Bunlar da EPO gibi endojen maddeler olduğundan saptanmaları ve dopingin kanıtlanması çok güç olmaktadır.

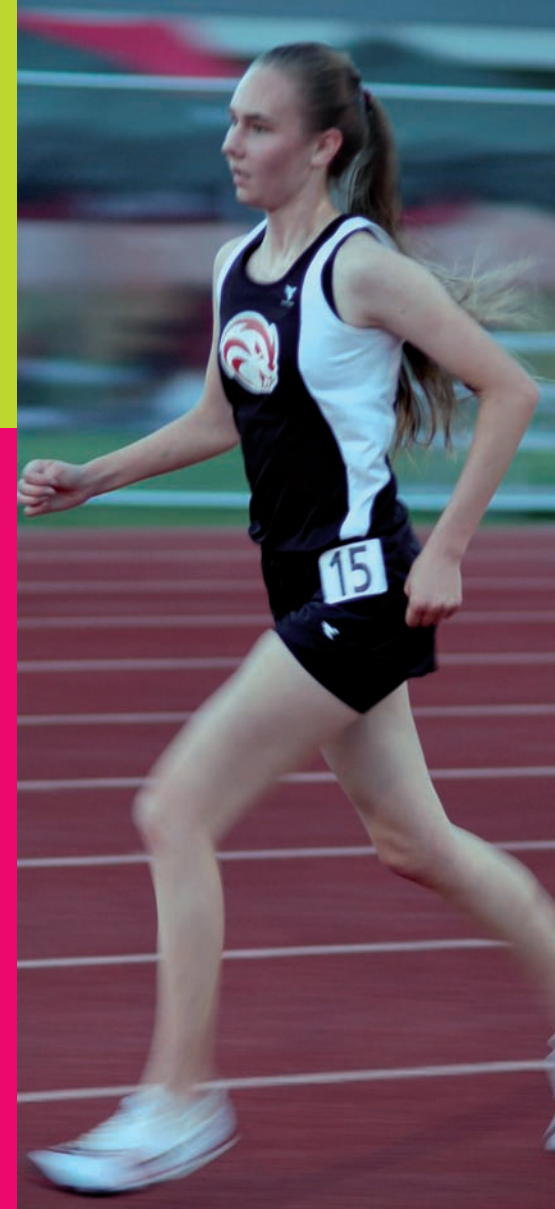
Sporcular Neden Doping yapar?

Olimpiyatların göstergesi olan 'Citius, altius fortius' sözcüklerinin anlamı daha hızlı, daha yükseğe, daha güçlüdür. Doping kısaca güçlü ve başarılı olmanın kısa yolu olarak görüldüğü için yapılır.

Sporcular için en önemli olgu her zaman için kazanmak olmuştur. Bazı sporcular kazanma hırsıyla o kadar doludur ki kaybetmenin kendileri için bir nevi son olacağını düşünürler. Aslında bir bakıma da başarılı olmanın ünü, ünün de parayı getireceğini düşünerek bu yola daha kısa sürede varmak için doping içeren maddeler kullanırlar. Oysa spor eşit koşullarda yarışmaktır. Kurallar ve hakemler vardır. Doping bu dengeyi bozar. Sporu ve sporcuyla erdemli olmaktan uzaklaştırır, önce sporcuları sonra da toplumu dejenere eder.

Sporu kirleten doping uygulamasının büyük bir bölümü gizli kalsa da ölümlere yol açtığı da biliniyor. 1996'da Avusturyalı

vücut geliştirme Andreas Münzer günde dört tablet alınması gereken ilacı 60 adete çıkarmış ve bunu altmış gün boyunca uygulayınca 31 yaşında bilinçsizce doping yapmanın kurbanı olup yaşama veda etmiştir.

LZR Racer ve Diğerleri

Bir de bilim ve teknolojinin yardımıyla üretilen özel atletizm kıyafetleri ve yüzücü mayoları meseleleri var.. Pekin olimpiyatlarında yüzmede Michael Phelps bir firmanın ürettiği özel mayo ile Mark Spitz'in rekorunu da kırarak 8 altın madalyaya ulaştı. Bu yazının yazıldığı sırada bizim ülke olarak ulaştığımız tüm madalya sayısından(7) daha fazla.

LZR Racer isimli bu mayo, çok hafifti, hidrodinamik özelliklere sahipti, daha hızlı kuruyabiliyordu ve NASA'nın da dahil olduğu testler ve kullanılan yöntemler sayesinde sürtünme katsayısı çok düşüktü. Şirketin kendi yaptırdığı bağımsız testlerinde hızda en az %5'lik bir iyileşme sağlıyordu. Oksijen alımını da %5 civarında artırıyordu. Böylece yüzücülerin daha güçlü bir biçimde ve daha hızlı yüzmelerine katkı sağlıyordu. Bu mayonun Pekinde bazı seçkin atletlerce giyileceği firmanın web sitesinde de duyuruluyordu. Kim miydi bu atletler : Amerikadan Michael Phelps, Avustralyadan Eamon Sullivan, Libby Lenton ve Grant Hackett. Sonuç? Evet sıkı durun Pekinde bu mayo ile yarışanlar 64 dünya rekoru kırdılar ve alınması olası 18 altın madalyanın 16'sını aldılar. Tabloda da görülen WADA'nın 2007 yılında belirlediği listede doping madde ve yöntemleri ile ilgili olarak M1 maddesinin b fıkrasında ".....oksijenin alınması (uptake), taşınması veya dağıtımındaki yapay artış." aslında doping olarak niteleniyor. Bu mayoların oksijen alımını artırdığı da bilinen bir gerçek. Üretici firmanın web sitesinde bu durum açıkça ilan ediliyor. Bu durum hem Phelps'in hem de diğer yüzücülerin aldıkları madalyalara gölge düşürüyor...

Sadece yeni ilaç uygulamalarının değil, her gün gelişen bu giysilerin, yöntemlerin de dahil edileceği yeni yasak listelerine gereksinim var bence. Ne dersiniz? Yoksa ilaçlar ve biyolojik ürünler dışında kalan her türlü yöntem ve uygulama serbest mi?

Yorumu sizlere bırakıyorum....

Doç. Dr. M Mahir Özmen

Kaynaklar

Yücesir İ. Sporda Doping ve Doping Mücadele. İstanbul Üniversitesi Doping ve Doping Mücadele Dergisi p:14-17
<http://www.Eu.int>; Avrupa Birliği resmi internet sitesi
 WADA Code; versiyon3.0; 20 Şubat 2003
<http://www.wada-ama.org>

Mc Ardle W, Katch F, Katch V, Origins of Exercise Physiology: From Ancient Greece to the United States. In: Essentials of Exercise Physiology. 2nd ed. Lippincott Williams & Wilkins, Philadelphia, USA 2000;pp: 7-24.
<http://www.wada-ama.org>; Dünya AntiDoping Ajansı (WADA) resmi internet sitesi
<http://www.speedo80.com/lzr-racer>
<http://www.tdkm.hacettepe.edu.tr>